

АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ-НЕЧЕСНІСТЬ – ДИЛЕМА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Порушено проблему академічної доброчесності та недоброчесного навчання у закладах вищої освіти. Пояснено суть академічної доброчесності та розглянуто академічну нечесність у моральному та соціальному аспектах. Кампанію викоринення недоброчесного навчання у вищій школі запропоновано комплексно здійснювати через роз'яснення, ухвалення етичних кодексів, протидію академічній нечесності та плагіату, боротьбу з недоброчесним навчанням, покарання за шахрайство.

Ключові слова: академічна доброчесність і нечесність, академічний плагіат, вища освіта, кампанія викоринення недоброчесного навчання.

Abstract

The problem of academic integrity and dishonest studies in higher educational establishments has been considered. The essence of the notion «academic integrity» has been explicated and academic dishonesty has been examined in its ethical and social aspects. A campaign for eradication of mala fides in higher education is proposed to be conducted through elucidation, adoption of ethical codes, counterwork with regard to academic dishonesty and plagiarism, struggle against dishonest studies, penalties for academic fraud.

Keywords: academic integrity and dishonesty, academic plagiarism, higher education, campaign for eradication of dishonest studies.

Вступ

У період докорінних трансформацій у нашому суспільстві питання академічної доброчесності є досить актуальним. Академічна доброчесність стимулює якість освіти та має безпосередній вплив на те, яких громадян виховує система вищої освіти, які цінності закладаються впродовж навчання в університеті та яким є «секрет успіху»: наполеглива праця, яка допомагає досягати успіхів як окремому індивіду, так і країні в цілому, чи обман та шахрайство, які потім стають нормами суспільних відносин і уповільнюють цивілізаційний розвиток України на шляху до Європи.

Мета дослідження – розглянути поняття академічної доброчесності в історичному і соціальному контекстах; дослідити механізми забезпечення принципів академічної доброчесності в освітньому середовищі. Мета дослідження обумовлює завдання: відслідкувати генезу проблеми, зарубіжний та вітчизняний її дослідження та завдання, що стоять перед закладами вищої освіти України щодо подолання проявів академічної нечесності у відповідності до європейських стандартів академічної культури.

Результати дослідження

Глибокі трансформації національної системи вищої освіти є результатом дії сукупності різноманітних чинників. Світовий розвиток ставить нові освітні виклики, якими є глобалізація та інтернаціоналізація, інформаційність та конкуренція. «Турбота про якість повинна стати імперативом поведінки всіх тих, кому небайдужий академічний світ», – зауважила Міністр освіти і науки України Л. Гриневич. У Бухарестській Декларації етичних цінностей і принципів вищої освіти в Європі (2004) чітко артикульовано: «... університети не можна розглядати як інституції, вільні від цінностей. Ті цінності та етичні стандарти, яким вони слідують, будуть не лише визначальним чином впливати на науковий, культурний та політичний розвиток їх академічного персоналу, студентів та співробітників, але й допоможуть у формуванні морального обличчя суспільства в цілому. Як такі, університети повинні прийняти на себе пряму відповідальність і прикласти всіх зусиль до досягнення етичних стандартів найвищого гатунку» [1].

Однією з відправних точок у процесі формування культури академічної доброчесності можна вважати концепцію наукового етосу, запропоновану ще в 1942 році Робертом К. Мертоном [2]. Він окреслив чотири «інституціональних імперативи» науки: універсалізм, комунізм, безкорисливість та організований скептицизм. Ці чотири імперативи невдовзі були доповнені п'ятим – оригінальністю. В свою чергу, в роки холодної війни «комунізм» було замінено на «комуналізм». Ця сукупність моральних принципів науки стала широко відомою під аббревіатурою CUDOS (communalism, universalism, disinterestedness, originality, scepticism).

Наступний крок виконали книги Е. Еббота «Система професій» (1988 рік) та Б. Кларка «Академічна професія» (1987 рік). Е. Еббот звернув увагу на постійний конфлікт між збереженням старих і появою нових професій та таку важливу характеристику професіоналізму як специфічну професійну поведінку. В свою чергу, книга Б. Кларка сформулювала як головну ознаку академічної професії наявність в ній особливого сполучення функцій: викладання, управлінської діяльності та дослідницької роботи. Частина представників академічної спільноти віддають перевагу якійсь одній функції, інша – намагається знайти баланс, розподіляючи між ними свій час та увагу.

Відчутним проявом усвідомлення важливості етичного виміру в процесі глибокої трансформації як місії, так і самої структури вищої освіти та наукового дослідження, стало проведення в Бухаресті у вересні 2004 року Міжнародної конференції з цієї проблематики. Вагомим результатом конференції стало прийняття Бухарестської Декларації з етичних цінностей та принципів вищої освіти в Європейському регіоні. Учасники конференції зафіксували ідею: «... Недостатньо слідувати високим моральним стандартам на рівні риторики. Вкрай важливо, щоб таких стандартів дотримувалися та втілювали їх в життя на кожному напрямі роботи вищого навчального закладу – не лише через викладання та програми досліджень, але й з точки зору керівництва та управління закладами та залучення зовнішніх стейкхолдерів» [1].

В розділі «Цінності та принципи» Декларації були чітко визначені роль академічної етики, культури та спільноти (academic ethos, culture and community), академічна доброчесність в процесах викладання та навчання (academic integrity in the teaching and learning processes), демократичне та етичне керівництво та управління (democratic and ethical governance and management), дослідження, що базуються на академічній доброчесності та соціальній відповідальності (research based on academic integrity and social responsiveness).

Важливішим засобом інституціоналізації академічної доброчесності є введення цього поняття і дотичних до нього у правове поле української освітньої системи через проекти Закону України «Про освіту», Законів України «Про вищу освіту» та «Про наукову і науково-технічну діяльність».

Фактично саме у проекті Закону України «Про освіту» (ст. 36) вперше введено в нормативний обіг та визначено поняття академічної доброчесності як «сукупність етичних принципів та визначених законом правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та провадження наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень» [3].

За визначенням американських колег, академічна доброчесність – це, відданість таким п'яти фундаментальним цінностям, як чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність, а також відвага відстоювати ці цінності та боротися за них [4]. В університетах США завдання дотримання академічної чесності доручено спеціальному Відділу академічної чесності. Нормою є наявність в усіх навчальних закладах Кодексів академічної доброчесності, які містять принципи, правила або ідеали, які визначають шляхетну поведінку в межах своєї спільноти, норми щодо недопущення проявів академічної нечесності. Відділ академічної чесності розглядає випадки порушення академічної етики, підтримує освітні ініціативи, організовує дисциплінарні процедури на підставі «Кодексу академічної чесності». Відділ співробітничує з Радами академічної чесності – представницькими органами студентів і викладачів у кожному навчальному підрозділі. Окремо для студентів та викладачів і співробітників пропонуються методичні рекомендації щодо дотримання академічної чесності.

Реалізація політики забезпечення академічної чесності у вищій освіті США передбачає чітку ідентифікацію порушень академічної етики (плагіат, фальсифікація, фабрикація, неоголошена допомога, шахраювання загалом), створення комплексу процедур їх попередження, фіксації, розгляду, визначення виховних та дисциплінарних санкцій. Для фіксації порушення академічної чесності розроблена окрема процедура та форма документу (Charge of Academic Dishonesty Form), яка подається до Відділу та Ради академічної чесності. У вищих навчальних закладах створено процедури розгляду подібних ситуацій, в тому числі спеціальні пам'ятки для заявників та

відповідачів, які передбачають: 1) попередні слухання; 2) відкриті слухання у Раді академічної чесності; 3) закриті прийняття рішення «судом присяжних» Ради академічної чесності; 4) оголошення рішення і затвердження рекомендацій. Рекомендації на санкцію (має бути прийнята $\frac{3}{4}$ голосів, а виключення – одностайно) подаються проректорові, який приймає остаточне рішення [4]. При цьому, плагіат у навчальній та дослідницькій діяльності не є дуже розповсюдженим явищем, оскільки кожен викладач має необмежений доступ до програмного забезпечення з моніторингу та виявлення плагіату. Таким чином, для студента запозичення без посилання, замовлення наукових робіт у спеціальних агентствах, які надають відповідні послуги, стає безсенсовим.

Вивчення кращих міжнародних, національних та локальних практик є однією з ознак сучасного освітнього простору. Академічна чесність та стандарти етичної поведінки у дослідженнях, навчанні та оцінці знань є невід'ємною умовою членства в світовому співтоваристві.

Висновки

Таким чином, вищим навчальним закладам та науковим установам України необхідно чітко сформулювати процедури дотримання і впровадження академічної доброчесності, суворо дотримуватися, аналізувати їх якість та постійно вдосконалювати. Вищі навчальні заклади повинні не просто ухвалити кодекси честі, етики чи гідності, а розробити конкретні програми забезпечення академічній доброчесності серед усіх членів університетської спільноти. Важливу роль має відіграти інституційний діалог, загальнонаціональна дискусія на тему академічної доброчесності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. The Bucharest Declaration concerning Ethical Values and Principles for Higher Education in the Europe Region.– Режим доступу:

<http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/03797720500083922?journalCode=chee20>

2. Merton R.K. The Normative Structure of Science // The Sociology of Science: Theoretical and Empirical Investigations Chicago: University of Chicago Press, 1973. P. 267-278.

3. Закон про освіту // Голос України. – 2017. – №178-179. – Режим доступу до газети : <http://www.golos.com.ua/article/294010>

4. The Fundamental Values of Academic Integrity, 1999, The Center for Academic Integrity. Duke University, Durham. Режим доступу: <http://www.academicintegrity.org>

Слободянюк Олена Михайлівна – к. п. н., старший інспектор по забезпеченню зв'язків з органами студентського самоврядування та профкомом, Вінницький національний технічний університет, Вінниця, e-mail: lenaslobodianuk1970@gmail.com

Slobodianuk Olena M., PhD, Senior Inspector for Relations with Student Self-Government Bodies and Trade Union, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, e-mail: lenaslobodianuk1970@gmail.com